

Uppdragstaktiken granskad

anmäld av Lennart Uller

TITEL:

Lägre chef som fältherre i fickformat:
Uppdragstaktikens teori och praktik i
den tyska armén 1869 till 1945

FÖRFATTARE:

Marco Sigg

FÖRLAG:

Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn

MARCO SIGG HAR efter imponerande och synnerligen omfattande källstudier i tyska militära reglementen och arkiv samt av en mängd arbeten och analyser om uppdragstaktik, inte minst Moltke d ä och Clausewitz, extraherat sju element till en modell för uppdragstaktik. Han granskar med modellen bl a det tyska Västfälttåget inlett den 10 maj 1940 och den tyska offensiven i Sovjetunionen sommaren 1942.

Marco Sigg, en äkta schweizare född 1974 i ursprungskantonen Schwyz, disputerade i statsvetenskap 2011 i Bern, var doktorand och vetenskaplig medarbetare från 2005 t o m 2014 vid Militärakademien ETH i Zürich samt vid Forum för Schweizisk historia i Schwyz till 2014, medverkade från 2012 i 700-årsjubiléet juni 2015 av en seger mot österrikarna och publicerade boken om uppdragstaktik 2014 i samarbete med Tyska försvarets Centrum för Militärhistoria och Socialvetenskap.

Siggs militära erfarenhet är som schweizisk reservofficers i ett försvar utnyttjande

naturhinder byggt på fördröjningsstrid mot en inre redutt – broar och tunnlar sprängs efterhand och gör landet militärt oanvändbart. Sigg saknar erfarenhet av manöverkrigföring och utbildning i högre armétaktik med markoperationer.

Siggs modell för uppdragstaktik innehåller: *Lydnad, Själständighet, Ledningsprocess, Omdömesförmåga, Offensivtänkande, Enhetlighet i handling och Beslutskraft* samt *Lydnad* får i dennes strikta schweiziska¹ tolkning en mycket avgörande roll i hans prövning av om uppdragstaktik tillämpats under Västfälttåget: En tätbataljonschef upptäcker den 11 maj 1940 ett par kilometer på andra sidan divisionsgränsen att en för granndivisionens framryckning helt avgörande bro² är intakt. Han beslutar att säkra bron innan den hunnit sprängas av den retirerande motståndaren och beordrar ett kompani att utföra detta. Detta uppfyller inte Siggs krav på uppdragstaktik. Agerande i en granndivision kräver (originaltext) ”tvingande kårsta-

bens tillstånd” – mjukare översatt till ”skulle nämligen ha behövt beviljas..”.

Detta är ett exempel på hur Sigg anser att hans modell – i detta fall med kriteriet *Lydnad* – ”nyanserat” (s 121) kan urskilja om och hur ett agerande skiljer sig från doktrinen (om uppdragstaktik).³ Det är Sigg själv som har gjort urvalet av element för modellen.

Hade Sigg förenat *Självständighet* och *Lydnad* till ett enda element som i Bundeswehrs reglemente 1977⁴ benämns *Ansvarsfullt handlande* hade utrymme lämnats för fördjupad bedömning: Bataljonschefens handlande var föredömligt. Det är en ledstjärna i utbildning av officerare som ska förstå idén med uppdragstaktik. Siggs anspråk på att ”modellen av uppdragstaktik utgör ... en indikator på utbildning och fostran i uppdragstaktik” faller på att han särskiljer element som organiskt hör ihop. Modellen blir till en rättningsmall.

Sigg avstår från att behandla den yttersta utmaningen för en befälhavare – när man måste handla mot given order. Det klassiska exemplet är Waterloo och general Grouchy. Trots kanondundret från Waterloo som fick hans stab att begära ett omedelbart återtag till franska huvudarmén var Grouchy trogen sin order att förfölja preussarna. Den preussiska huvudstyrkan kunde, ostörd av Grouchy, avgöra slaget, Napoleons nederlag.

En order kan ha blivit obsolet p g a händelseutvecklingen. Stora förluster kan hota den fortsatta handlingsfriheten etc. Det kan komma tillfällen då en underställd bör/måste avvika från – eller t o m handla mot – en order⁵ och t o m regler för krigföring.⁶

Denna viktiga dimension i ledarskap och uppdragstaktik behandlas inte på bokens 464 sidor. Hans modell hade då vunnit ett större djup – och präglats av mindre formalism.

Ledningsprocess i modellen innehåller: *Lägesbedömning*, *Beslutsfattning*, *Ordergivning* samt *Inkludering i beslutsunder-*

lagsarbete. *Lägesbedömning* och *Beslutsfattning* är en organisk del av domänen *Omdömesförmåga* (avgörande för att bedöma en befälhavares omdömesförmåga).

Ordergivning handlar om att ordergivning tillräckligt väl ska klargöra ”inriktning och därigenom ha en reglerande funktion särskilt gällande avsikten och uppdraget”.

Inkludering i beslutsfattning är förtjänstfullt att Sigg särskilt lyfter fram i sin modell.

Offensivtänkande är en integrerad del av modellen och innebär en strävan att beröva motståndaren initiativet. Det är en viktig faktor för framgång. Men enligt Sigg (s 121) är inte framgång integrerad i modellen. Ändå anser Sigg att *Offensivtänkande* ska ingå. Resonemangen är oklara och motsägelsefulla – även fortsättningsvis.

Att enligt *offensivtänkandet* ta initiativet kräver snabba beslut grundade på god kännedom om läget, vilket ledning från tåten skapar. Sigg exemplifierar detta (s 169, jfr nedan) med en tysk divisionschef som med Guderians förlitan på ”Herrar Divisionschefers handlingskraft” (Gs s 431) genom sina snabba order i Guderians närvaro med minuters marginal kommer i förhand vid ett franskt motanfall. Detta anser Sigg inte är i ”Uppdragstaktikens anda” (s 169). Recensenten anser att det torde vara svårt att finna något bättre exempel på handlande i ”Uppdragstaktikens anda”. Vad syfte tjänar Siggs tillämpning av modellen? Avdömingarna sker i ett teoretiskt elfenbenstorn.

Med några minuters sämre tidsförhållanden hade divisionschefen kanske bedömt det säkrare att uppta försvaret omedelbart – där huvuddelen av förbanden befinner sig. De franska, då något längre fram hejdade styrkorna, kan då ha tvingat Guderian till flankanfall med båda övriga två divisioner. Att besluta ett omedelbart försvar hade inte varit exempel på *Offensivtänkande* enligt mo-

dellen men likväl – baserat på annorlunda tidsförhållanden – bedömt bästa handlande. Allt enligt uppdragstaktikens frihet för den som ska lösa uppgiften.

Beaktande vad ovan sagts kan *Offensivtänkande* – som egentligen, när läget så medger, är ett sätt att lösa uppgiften – överhuvudtaget ifrågasättas som ett element i modellen.

Ytterligare måste konstateras att farans betydelse⁷ – rädsla som leder till panik – inte berörs. Detta måste finnas i bakgrunden i alla överväganden – kompanier, plutoner måste få uppgifter som bataljonschefen är övertygad om att de kan nå framgång med.⁸

Den viktigaste invändningen mot Siggs modell är att ”Framgång” inte skulle vara en integrerad del av uppdragstaktik (s 121) utan är hänförlig till yttre omständigheter. Erich von Manstein, arkitekten bakom Västfälttåget 1940 och ansedd som en av Wehrmachts främsta generaler, citeras i originalets förord: han menar att uppdragstaktik är ”Segerns hemlighet”. Den ökade möjligheten till framgång genom att bataljoner, kompanier och plutoner (där striden sker) får en frihet att utföra striden enligt sin bedömning utgör själva idén med uppdragstaktik. Genom uppdragstaktik kan en bataljonschef styra sin uppgifts genomförande – i sina order till kompanierna – så att de får bästa förutsättningar att lyckas. Utan integrering av framgång saknas logiskt sett anledning att ens sträva efter uppdragstaktik. Sigg förklarar inte sin aparta syn på framgång. Modellen är konstruerad som en rättningsmall.

Det tyska reglementet 1977 syftar till ökad förståelse och fördjupande – idén med utbildning.

Sigg granskar Västfälttåget 1940 och lyfter särskilt fram lägre befälhavare som exempel på uppdragstaktiskt handlande⁹ – t ex när de vid anfallet över floden Maas den 13 maj skapade de första brohuvudena. De visade

enastående initiativkraft, djärvhet och synnerlig skicklighet i stridsteknik men uppfyllde de alla element som ingår i Siggs modell?

Den 14 maj har Guderian lyckats vidga brohuvudet c:a 6 km söderut. Underrättelser inkommer till chefen 1 pansardivisionen, i kårchefen Guderians närvaro, om ovan nämnt franskt motanfall. Guderian säkerställer att stridsvagnarna ur divisionens bakre pansarbrigad snabbt kommer över en pontonbro med order att snarast förstärka försvaret.

Dessa beslut grundlägger hela Västfälttågets triumf.

Armégruppens överbefälhavare, generalöverste von Rundstedt anlände några timmar senare, erhöll en redovisning av läget och gav ampla lovord till XIX armékåren. (Guderian s 94-95).

Sigg kommenterar inte detta avgörande beslut närmare utan vänder sig mot ett beslut (mot alla order t o m från Hitler) ett par timmar efter Rundstedts besök: 1 och 2 pansardivisionerna ska anfälla västerut och 10 pansardivisionen ska skydda södra flanken. Sigg påstår att beslutet togs ”Efter en kort lägesbedömning” (s 164). Bedömningen gällde om de söderut insatta delarna av 1 divisionen skulle dras ur när nu 10 pansardivisionen insatts i denna riktning (Gs 94 -95). Man bör förstå att Guderian långt före fälttåget hade tänkt igenom och vägt de möjligheter som – beroende på franska motåtgärder – skulle stå öppna efter att man lyckats ta ett brohuvud. Sigg framhåller egenmäktigheten och läsaren ges bilden av ett snabbt, föga överlagt beslut. Kleists erkänsla redovisas på ett föga positivt sätt – som något därtill nödd och tvungen.

I militärhistoriens främsta exempel på manöverkrigföring sedan Napoleons tåg över alperna (nästan på dagen 140 år tidigare) sammanfattas Guderians avgörande roll – trots påstådd objektivitetsavsikt med

modellen¹⁰ – som egenmäktig med åt båda håll öppna flanker (s 171 – 173) driven av ”Ehrgeiz” (originaltexten). Clausewitz tar starkt avstånd från ordet ”Ehrgeiz” (äregirighet). Han anser att strävan till erkännande¹¹ är en ädel egenskap.¹² ”Ärelystnad” (i översättningen) får befälhavaren att bli ett med sin uppgift och med all sin kraft bemöda sig om framgång.¹³ ”Äregirig” däremot är att söka ärelystnad på soldaternas bekostnad. Guderian (liksom Rommel) hade låga förlustsiffror och ett mycket starkt stöd hos soldaterna.¹⁴

Flankerna skyddades av en armékår på vardera sidan, åt söder jämväl av 10 pansardivisionen och längre fram floden Sommes. Vad gäller egenmäktighet övertygades¹⁵ 12 arméns befälhavare, general von Kleist, den 15 maj av Guderian att det var klokt att med nu etablerat skydd i söder utnyttja överraskningsmomentet och fortsätta anfallet mot väster även den 16:e maj och skapa utrymme för tillkommande armékår.¹⁶ Den 17:e maj klockan sju på morgonen anlände von Kleist till Guderians stabsplats¹⁷ och avbröt all fortsatt framryckning. Guderian begärde och erhöll avsked från sin post. För att reda ut situationen kom några timmar senare generalöversten von List på uppdrag av armégruppens överbefälhavare, von List måste tilltros att på plats ha kunnat göra en välgrundad bedömning. För att inte desavouera Führerordern om halt tilläts våldsamt spaning men utan flytt av stabsplatsen, von List var naturligtvis helt införstådd med hur Guderian skulle utnyttja detta. Sigg nämner ingenting (s 166) om Lists beslut och läsaren missleds. Två dagar senare när Hitlers oro för flankerna lugnats¹⁸ ges ordern om

anfall mot Amiens – Guderian når senare kanalkusten sent den 20 maj.

Sigg granskar sedan tre offensiver under sommaren 1942, väl värda att studeras (förutsatt med riktigt kartmaterial). Han kommer överraskande fram till att uppdragstaktik inrymmer både att enbart ange mål och att ange mål med detaljerade order för tillvägagångssätt. I översättningen s 290 – 291 saknas Siggs antagande om att en tysk befälhavare, skolad i uppdragstaktik, ej kunde förväntas växla mellan att ena dagen endast ange mål som ska uppnås enligt klassisk uppdragstaktik för att nästa dag både ange mål och hur detta, detaljerat, ska uppnås. Detta antagande är hans grund för att hävda: ”den inom forskningen gängse definitionen av uppdragstaktik, enligt vilken endast målet men inte vägen till målet föreskrivs, tecknar en statisk och emellanåt felaktig bild av uppdragstaktik.”

Ett icke ringa anspråk som icke delas av överste Hans-Hubertus Mack¹⁹ i förordet till den tyska originalutgåvan. Istället konstaterar Mack att uppdragstaktik mer sällan tillämpades under andra världskriget. (Macks förord ersätts i översättningen med ett redaktionellt förord).

Sigg har i sin mycket omfattande granskning av ett rikt källmaterial i sin avsett kompletta, teoretiska modell tappat bort själva grundidén med Auftragsaktik. Modellen blir ett formellt kontrollschema utan inriktning mot fördjupningar om varför befälhavare beslutar på olika sätt i olika situationer.

Recensenten är överste och ledamot av KKrVA.

Noter

1. Referenten levde i Schweiz under 1971 och var 1981–1983 sekreterare i Svensk-Schweiziska Regeringskommissionen för Militärtekniskt samarbete; jfr förbudet att leverera schweizisk luftförsvarsammunition till Ukraina p g a neutraliteten.
2. Bataljonschefen utför våldsamt spaning i tåten på 1. pansardivisionen, upptäcker två km norr om ett väggkors, gräns till 2. pansardivisionen, att den ena av de två broarna för denna divisions över floden Semois är intakt; bronns säkrande bidrar till att även 2. pansardivisionen hinner anfalla vid Sedan den 13 maj innan det franska försvaret där förstärktes (s 161-162).
3. ”Mycket nyanserat” (”sehr differenziert” i tyska originalet s 176) – Siggs ”mycket” utelämnas i översättningen.
4. Oetting, Dirk W: *Auftragstaktik*, Report Verlag, 1993, ISBN 3-9802828-8-0, s 320, (J D och Briggen, brigadchef mer än fyra år).
5. *Ibid*, s 321.
6. Ryska krigsfångar likviderades vid ”Grafströmska raiden” 1940 för att säkra eget förband.
7. Clausewitz, Carl von: *Om kriget*, ISBN 91-34-51163-6, s 58 jämte 64 (där Clausewitz med 1800-talets heroiserande syn skriver om faran).
8. Avgörande för svenska förband som saknar stridserfarenhet.
9. Fältväbeln Ruberth utnyttjade en muromgärdad stadion så att hans grupp var den enda som nådde floden Maas. Efter de åtta timmar långa för försvararna förlamande flyganfallen och artilleribekämpningen sjösattes första gummibåten. Den sköts i sank från en flankerande bunker, omedelbart tystad genom Ruberths order om kulspruteeld. Väl över floden nedkämpades besättningarna i strandförsvarsbunkrarna med handgranater genom skottgluggarna. Styrkt av framgången förde Ruberth sina nio man till den bakre bunkerlinjen och nedkämpade eller tillfångatog besättningarna. Egna förstärkningar anlände först efter tre timmar.
10. Sida 21, hänvisning 94 (till Max Webers *Die ”Objektivität”*).
11. Den som inte vill kallas feg visar lojalitet mot stridskamraterna i gruppen och övervinner därigenom rädslan.
12. Clausewitz, *Om kriget*, s 63.
13. *Ibid*, s 63; Gallén, Jarl: *Krig och krigföring*, Fahlcrantz, Borgå 1942, s 63-64 använder där ordet ”ärelysten”. Galléns ordval torde m h t Clausewitz syn på ”Ehrgeiz” kunna bedömas mer trogen originaltexten än Mårtenssons i *Om kriget*.
14. Guderian avsattes av Hitler när han motsatte sig soldaters i onödan förspillda liv som Guderian insåg Hitlers haltorder den 8 december 1941 skulle innebära.
15. Sigg vidgår inte skillnaden mellan att övertalas och att övertygas.
16. *Gs* 96.
17. Inte tvärtom som Sigg skriver (*Gs* 98).
18. ”Denne böhmiska korpral” uttalade Hindenburg 1933; många i tyska generalitetet hade en låg uppfattning om Hitlers förmåga att balanserat bedöma ett militärt komplext läge, vilket i detta skede dessutom gjordes 30 mil från fronten i Führerns högkvarter, Adlerhorst. Detta kan förklara von Rundstedts bemyndigande till von List. Beslutet att kringgå Hitlers haltorder kan också ha påverkats av den kraft Guderians drygt 500 stridsvagnars framträngande i tåten av två pansardivisioner med 10–15 km centrumavstånd visat. Våldsamt spaning beslutades av von List, inte av Guderian (*Gs* 99).
19. Mack är tidigare bataljonschef och taktiklärare vid tyska arméofficersskolan, disputerad och senare chef för Centrum för Militärhistoria och Socialvetenskap inom tyska Bundeswehr.